

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

— Szerkeszti: Balogh Piusz O. Praem. —

A görögkatolikus egyház istentiszteleti formái

1. A mindennapi istentiszteletek

A görögkatolikus istentiszteleti formák, amelyeket egyházunk az ortodoxiától, a keleti kereszténységtől örökölt, szerves egységet alkotnak. Sajátos kört képeznek ezen belül az egyes ünnepek vagy a különböző szentségek, szentelmények szertartásai.

Elsőként tekintünk át a mindennapi istentiszteletek körét, amelyek a *nap megszentelésének* vagy a *napi zsolozsmának* részét képezik. Ezek az istentiszteleti formák az áldozópap napi imádságai, és ennyiben a *papi zsolozsma* fogalmával azonosak, de sok tekintetben és több elemükben a hívő nép gyakorlatában is élnek. Kelet ezeken a zsolozsmaformákon keresztül igyekeznek eleget tenni Krisztus „szüntelen” imádságra való felszólításának.

A *nap*, és így a mindennapi istentiszteletek sora a keleti szertartásban *este kezdődik*. Ennek ószövetségi előzményei vannak. („És lett este és reggel, első nap”, Ter 1,5) A legelső elem az *alkonyati zsolozsma* (szláv eredetű elnevezése: *vecsernye*, görögül *heszperinon*), amelyet szombat-vasárnap, ünnepek előestéjén és délutánján az egész közösség végez (énekelve). A második elem az *esti zsolozsma* (*povecserije* vagy *apodipnon*), amelynek van „kis” és „nagy” változata, aszerint, hogy milyen ünnep következik. A szokásos értelemben vett két nap határán áll az *éjféλι istentisztelet*.

A szintén köznapi értelemben vett napot a *reggeli zsolozsma* (*utrenye*, *orthrosz*) nyitja, amely a *vecsernyéhez* hasonlóan a hívek gyakorlatában is él. Ezután az *első*, *harmadik* és *hatodik imaóra* következik, amelyeket az áldozópapnak kell végeznie nap nap után, de nagyobb ünnepek előtt az ún. *királyi imaórákat* az egész közösség végigimádkozza. Az *órák* (*hórák*) —akárcsak a nyugati egyházban— a római birodalom világába visznek vissza, az órségváltások időpontjára utalnak. A papi, szerzetesi közösségekben az egyes órák közti zsolozsma (*mez-órion*) gyakorlata is megvan.

Az imaórák után jelölhetjük meg a *szentmise* —az eucharisztikus liturgia— helyét, amelyet Kelet *szentliturgiának* vagy egyszerűen *liturgiának* nevez. (Meg kell jegyeznünk, hazánkban bevett dolog a *szentmise* vagy *mise* kifejezés is, másrészt sokszor használjuk a „liturgia”, „liturgikus” szavakat tágabb értelemben is.)

A helyi közösség az év szinte minden napján részt vesz szentliturgián, amely — az év tíz napját leszámítva — mindig Aranyszájú Szent János liturgiája.

Mai gyakorlatunk szerint van végigénekelte, tehát *énekes liturgia*, továbbá van *diákmise*, amelyet a pap nem énekelve végez, de a fontosabb énekeket a nép énekli, és *olvasott liturgia* (vö. Nyugaton: *missa lecta*), amelyet régebben *csendes misének* neveztek, de annyiban semmiképp sem „csendes”, hogy ne hangoznék el a teljes liturgia szövege, csak nem szerepel benne énekes rész.

Olyan helyeken, ahol —áldozópap hiányában— nem tudnak liturgiát végezni, a közösség *előábrázoló* vagy *déli istentiszteletet* (obidnicát) végezhet, de a pap elimádkozhatja ezt az imaórák következő egységeként is.

Következik a *kilencedik imaóra*, amely az Úr Jézus halálának időpontjához kapcsolódik (vö. Mt 27,46). Ezek az istentiszteleti formák is megjelennek a királyi imaórákon a hívők gyakorlatában is.

Nagyböjtben a hétköznapi istentiszteletek körébe tartozik az *előre megszentelt áldozatok liturgiája* (vagy egyszerűbben az „*előreszentelt*”) is. Ehhez tudnunk kell, hogy Keleten nagyböjti időben hétfőtől péntekig nem végeztek eucharisztikus liturgiát, de hogy a hívek a böjt alatt is sokszor áldozhassanak, kialakították ezt az istentiszteleti formát, mely részben az alkonyati zsolozsmára, részben pedig a szentliturgiára emlékeztet (átváltoztatás nélkül), s amelyet a közösség szerdán és pénteken végez. Szövegét a hagyomány Teológus Szent Gergelynek tulajdonítja.

Cselényi István Gábor (Esztergom)

Az örmény liturgikus hagyomány története és magyarországi jelene

II. Az örmény szertartás szerinti Szent Liturgia

E cikksorozat első részét a Liturgia és a rítus (vagy szertartásrend) fogalmi viszonyának meghatározásával kezdtük, s ebben arra a megállapításra jutottunk, hogy a liturgia *általános* fogalmához képest a rítus mint a liturgiavégzés módja csak e „mód”-ban meglevő, *fajlagos* különbséget jelent, vagyis az Anyaszentegyházban egymás mellett létező különböző rítusok lényegük szerint azonosak. Az örmény szertartásrend kialakulásának, s benne a négy (a káld, a nyugati szír, a bizánci és a latin) liturgikus „réteg” egymásra rendeződésének történetében a *belső kohézió* éppen e különböző szertartásrendek között a Liturgiában szemlélhetően meglevő lényegi azonosság, melynek hiányában aligha lett volna lehetséges, hogy a különböző liturgikus hagyományok egy szertartásrenden belül egymással ötvöződjének.